

ARHEOLOGIE

ῥΗΛΙΣ

DESPRE O MAI VECHE DISPUTĂ ISTORIOGRAFICĂ ȘI IMPLICAȚIILE SALE ARGEȘENE

DRAGOȘ MĂNDESCU*

Evenimentul politic major ce marchează debutul sec. al III-lea a.Chr. în nordul Peninsulei Balcanice în general și la Dunărea de Jos în special a fost confruntarea dintre basileul local Dromichaïtes și proaspătul rege al Thraciei – Lysimach (Fig. 1). Izvorul istoric de bază rămâne Diodor (XXI, 12), însă conflictul mai este amintit și în

Fig. 1. Lysimach, regele Thraciei (bust, copie de epocă romană).

alte surse (Strabo, Trogus, Polybius, Polyainos, Pausanias, Memnon). La Diodor, întreaga narațiune a evenimentului este îndreptată spre punctul culminant, scena ospățului de la Helis, care este însă un loc comun în literatura antică, cu valențe vădit moralizatoare¹.

Ca mobil al conflictului putem bănuî disputa asupra unor teritorii de la Dunărea de Jos (Dromichaïtes, „rege get cu posesiuni pe ambele maluri ale Dunării”², revendicând, poate, unele capete de pod de pe malul drept al fluviului³) sau / și eventualul sprijin pe care dinastul get îl acordă programului politic antimacedonean al cetățîilor pontice⁴, revolta acestora fiind de puțină vreme înăbușită de Lisimach (313 a.Chr.).

Într-o primă campanie petrecută pe la 300 a.Chr., Agathokles, fiul lui Lysimach, este înfrânt, însă cruțat de Dromichaïtes, iar într-o a doua campanie (292 a.Chr.), însuși vârstnicul rege al Thraciei s-a aflat în fruntea trupelor. Asupra localizării teatrului de operațiuni (la sudul sau la nordul Dunării) părerile sunt împărțite în istoriografia modernă, nu de puține ori simțîndu-se amprenta concepțiilor școlilor istorico-

* Muzeul Județean Argeș, Pitești.

¹ A. Vulpe, *Puncte de vedere privind istoria Daciei preromane*, în „Revista Istorică”, 32, 1979, 12, p. 2275, nota 35.

² Idem, *Istoria și civilizația spațiului carpato-dunărean între mijlocul secolului al VII-lea și începutul secolului al III-lea a.Chr.*, în *Istoria românilor*, I, *Moștenirea timpurilor îndepărtate* (coord. M. Petrescu-Dâmbovița, A. Vulpe), București, 2001, p. 462.

³ V. Pârvan, *Getica. O protoistorie a Daciei*, București, 1926, p. 62.

⁴ A. Vulpe, *Istoria și civilizația...*, p. 461.

arheologice naționale; cert este că în timp ce toate celelalte izvoare tac în această privință, numai Strabo (VII, 3, 4) sugerează că Lysimach ar fi trecut fluviul. Surprinsă și capturată, oastea lui Lysimach este dusă de geții lui Dromichaïtes în reședința de la Helis, unde va fi semnat un tratat între cele două părți, întărit și printr-o căsătorie politică⁵.

Localizarea cetății Helis (Ἡλῖς - probabil un nume corupt sau grecizat⁶) a fost și este în continuare o problemă intens disputată în literatură, miza principală fiind, în ultimă instanță, situarea teritorială a formațiunii politice condusă de Dromichaïtes.

Fig. 2. Svestari (Bulgaria), tumulul Ghinina, mormânt atribuit de unii arheologi bulgari basileului Dromichaïtes.

În literatura istorică și arheologică românească, propunerile de localizare geografică merg de la situații generale („unde în partea stângă a fluviului”⁷, „unde în Câmpia Munteniei”⁸, „unde pe cursul Argeșului”⁹) până la cele punctuale, exprimate mai mult sau mai puțin voalat – de exemplu la Crăsani¹⁰, la

⁵ A. Avram, *Legământul de la Helis* (Diodor 21, 12, 2-6), în „Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos”, 3-4, 1987, p. 185-188.

⁶ A. Vulpe, *Istoria și civilizația...*, p. 463.

⁷ Idem, *Puncte de vedere...*, p. 2275.

⁸ D. Berciu în D. M. Pippidi, D. Berciu, *Din istoria Dobrogei, I, Geți și greci la Dunărea de Jos din cele mai vechi timpuri până la cucerirea romană*, Bibliotheca Historica Romaniae 2, București, 1965, p. 134.

⁹ C. Daicoviciu, *Țara lui Dromichaïtes*, în *Emlékkönyv Kelemen Lajos*, Cluj-Napoca, 1957, p. 182.

¹⁰ V. Pârvan, *op. cit.*, p. 63, 216.

Poiana pe Siret¹¹ sau la Zimnicea¹². Pentru arheologia bulgară nu mai încapă nici o îndoială că Helisul este le Sveštari, în nord-estul Bulgariei (rezervația arheologică Sboryanovo, obștina Isperih, oblastul Razgrad), unii arheologi fiind siguri că în impresionanta necropolă tumulară a respectivei rezervații arheologice au descoperit chiar și mormântul lui Dromichaite¹³ (Fig. 2). Cât privește opinia reprezentanților arheologiei ex-sovietice, conflictul dintre geți și Lysimach s-ar fi desfășurat în „pustiul getic” (Bugeac), iar Helis trebuie localizat în zona de silvostepă a Moldovei¹⁴. Cum am arătat, printre locațiile presupuse ale centrului stăpânirii lui Dromichaite s-a numărat și zona Argeșului. Cum s-a ajuns la aceasta? Opinia a fost emisă de Constantin Daicoviciu, pentru care episodul confruntării de la începutul sec. III a.Chr. dintre basileul get Dromichaite și Lysimach trebuie localizat undeva pe cursul Argeșului, iar cetatea Helis, reședința centrului de putere condus de Dromichaite, trebuie căutată tot aici¹⁵. Această idee se sprijină pe reinterpretarea unui pasaj din opera lui Polybios (fragm. 102, ed. Büttner-Wobst), referitor la acest conflict, unde Dromichaite este prezentat drept... „rege al odrysilor” (βασιλεὺς τῶν Ὀδρυσῶν). Or, „rege” al odrysilor sud-balcanici nu putea fi altcineva, în această perioadă, decât tocmai Lysimachos (acesta devenise de la 306 a.Chr. rege al Thraciei), iar titlul respectiv atribuit lui Dromichaite s-ar fi datorat unei transcrieri / copieri ulterioare eronate a demnității reale a acestuia, și anume „rege al ordessilor (ordessensilor)” (*Ὀρδησσενσιοι), adică al geților de pe Ordessos, vechiul nume al râului Argeș menționat de Herodot (*Historiae*, IV, 48)¹⁶.

Îmbrățișată de unii cercetători, fie în virtutea unei tradiții de școală istoriografică¹⁷, fie dintr-un soi de patriotism local¹⁸, această teorie nu a reprezentat decât o „ipoteză discutabilă” pentru alții, și ne referim aici în special la Radu Vulpe, savant ce a avut în permanență în centrul atenției valea Argeșului prin cercetarea arheologică fructuoasă a importanței dăve getice de la Popești (jud. Giurgiu). Radu Vulpe rămâne fidel concepției magistrului său, Vasile Pârvan, conform căreia numele râului Argeș trebuie să fi fost foarte apropiat de cel actual, și anume **Argesis*, iar forma *Ordessos* transmisă de Herodot nu ar fi decât o alterare eleno-scitică a hidronimului getic¹⁹. Astfel, prezentarea lui Dromichaite de către Polybios drept „rege al ordessensilor” și confuzia copistului ignorant „ordessensi (ordessi) - odrysi” (elementele pe care se întemeia ipoteza Daicoviciu) nu ar mai fi justificate²⁰.

¹¹ C. Preda, s. v. *Helis*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României* (coor. C. Preda), II (D-L), București, 1996, p. 225-226.

¹² M. Chițescu, *O monedă a orașului Alopeconnesos (Chersonesul Tracic) descoperită la Zimnicea*, în „Studii și Cercetări de Istorie Veche”, 23, 1972, 2, p. 299-306.

¹³ T. Stoyanov, *Who was buried in the caryatid's tomb at Sveshtari?*, în „Thracia”, 12, 1988, p. 103-107.

¹⁴ A. I. Meljukova, *Skifija i frakijskij mir*, Moscova, 1979, p. 268; I. T. Niculiță, *Severnăie frakiiji v VI-I vv. do n.e.*, Chișinău, 1987, p. 84.

¹⁵ C. Daicoviciu, *op. cit.*, p. 179-182.

¹⁶ C. C. Petolescu, *Originea numelui râului Argeș*, în „Argesis”, 10, 2001, p. 21-23.

¹⁷ H. Daicoviciu, *Dacii*, ediția I, București, 1965, p. 68.

¹⁸ P. Popa, P. Dicu, S. Voinescu, *Istoria municipiului Pitești*, București, 1988, p. 42-43.

¹⁹ V. Pârvan, *Nume de râuri daco-scitice*, în „Academia Română. Memoriile Secțiunii Istorice”, 3, 1923, 1, p. 12-16.

²⁰ R. Vulpe, *Le Gète Burébista, chef de tous les Gêto-Daces*, în *Studia Thracologica*, București, 1976, p. 57 și nota 31.

Ἡλις

ABOUT AN OLD HISTORIOGRAPHIC DISPUTE AND
ITS IMPLICATIONS IN THE ARGEȘ COUNTY

Abstract

The present paper discusses the various viewpoints about the exact place where the walled city Helis was situated. The early historical sources present this walled city as the residence of the basileu Dromichaïtes, the hero of the battle versus Lysimach, the king of Thracia in the first years of the 3-rd century BC. The location of this walled city by the today historians and archaeologists is tributary to the conceptions of the national history-archaeological schools. The main stake is the territorial location of the political group led by Dromichaïtes. Among the supposed location was also the Argeș area. This idea is based upon a passage from the work of Polybios where Dromichaïtes is presented as „the king of the odryses/ordesses”.